

CENTRUM PRE
VEREJNÚ POLITIKU

ŠPIČKOVÉ ŠKOLSTVO

ÚVODNÁ POZNÁMKA

2019

OBSAH

01

Školstvo ako téma verejných a politických diskusií

02

Ciele programu

03

Príloha - Osnova pripravovaného strategického dokumentu
Špičkové školstvo

V nasledujúcich týždňoch bude Centrum pre verejnú politiku prinášať čiastkové poznámky k rôznym aspektom fungovania školstva ako takého, aj k špecifickým aspektom fungovania slovenského školstva. Tieto poznámky doplníme diskusiami pre odbornú aj širšiu verejnosť.

Pri týchto príležitostiach budeme postupne aj predstavovať domácich a zahraničných odborníkov, ktorí sa na programe podieľajú. Na konci roku 2019 potom predstavíme komplexný materiál o domácom školstve - jeho osnova tvorí prílohu tejto poznámky. Budú ho charakterizovať tri základné črty:

Komplexná mapa témy

Výsledný dokument obsiahne problematiku školstva ako takú. Inými slovami, čitateľ získa prehľad o tom, na aké podtémy možno tému školstva rozdeliť; aké sú hlavné legislatívne a vecné nastavenia domáceho školstva; aká je kľúčová terminológia a kľúčové koncepty, ktoré treba ovládať pre bežnú ale informovanú diskusiu o školstve; aké sú hlavné policy dilemy a alternatívy existujúcich nastavení (pozri ďalší bod); ako sa pozeráť na hlavných aktérov v školstve.

Súborné vysvetlenie alternatív a policy dilem

Ak napríklad dokument opíše problematiku nastavenia financovania pre školy, načrtne, aké sú alternatívy k dnešnému nastaveniu, aké majú výhody či nevýhody a aký majú zmysel v kontexte domáceho školstva. Navyše špecificky zdôrazní, aké sú hlavné policy dilemy v školstve, či už z hľadiska toho, že ich tak vníma všeobecná alebo školská verejnosť, alebo z hľadiska samotnej logiky procesov.

Načrtnutie trajektórie zmien

Pripravovaný strategický dokument načrtne, v akej časovej postupnosti by sa zmeny v školstve mali realizovať, ako treba pripraviť ich riadenie a ako nastaviť komunikáciu, ktorá má postupný nábeh zmien sprevádzať.

Školstvo ako téma verejných a politických diskusií

Slovenské školstvo je pod tlakom minimálne troch rôznych zdrojov reformných impulzov. Prvým je **kontrast medzi základným nastavením politiky a spoločnosti pred rokom 1989 a po ňom**. Vo verejnej diskusii sa tento kontrast pretavuje do diskusií o tom, ako školstvo prispôbiť novým podmienkam. V uplynulých rokoch sa v tomto zmysle školstvo aj menilo tým, že sa stalo menej centralizovaným. Riadenie sa posunulo smerom dolu zavedením samosprávnych mechanizmov, s kľúčovou úlohou rady školy, a inštitútu zriaďovateľa, ktorý vo väčšine prípadov vykonávajú obecné a regionálne samosprávy. Vytvoril sa dvojúrovňový model kurikulárnej politiky, kde štát predpisuje, čo sa má v určitých časových úsekoch žiak naučiť a školy si vo svojich dokumentoch rozpisujú presnejšie, ako budú učiť. Súčasťou týchto zmien bolo aj zavedenie financovania per capita (v domácej terminológii normatívneho financovania), ako demokratickeho a rovnostárskeho modelu (na rovnaký typ žiaka ide rovnaký objem financií a nasleduje žiaka tam, kam on ide).

Druhým zdrojom diskusií je **tlak modernej doby**. V tomto prípade sú diskusie veľmi podobné tým, ktoré prebiehajú v iných krajinách na približne rovnakej úrovni hospodárskeho rozvoja. Posun k modelu rodiny s menším počtom detí, ktoré menej vychováva komunita a viac sú zaň zodpovední rodičia, spojený s fungovaním v rámci konzumného kapitalizmu, vedie k zmene komunikácie medzi rodičmi a učiteľmi. Rodič školu vníma ako službu, ktorú platí (cez poplatky alebo dane) a seba ako klienta, ktorý má právo dožadovať sa výsledkov. Technologické zmeny vedú k diskusiám o tom, ako integrovať (alebo nie) moderné technológie do vyučovania, alebo napríklad o zmysluplnosti písania rukou. A celkový odklon od tradičných foriem hierarchizovanej, štandardizovanej spoločnosti uvoľňuje priestor pre hľadanie kreatívnejších či liberálnejších pedagogických prístupov.

A tretím okruhom tlaku na zmeny je reformný diskurz vyprovokovaný **medzinárodnými a domácimi štandardizovanými porovnaniami**, predovšetkým na základe medzinárodných testov spôsobilostí ako PISA, prípadne TIMMS a iné. V tomto prípade je odozva rôznorodá, od volania po ďalších reformách až po, naopak, návrat k nejakému „overenému modelu“ z minulosti. V praxi ale často takýto typ diskusie vedie k ďalším a ďalším porovnávaniam a vytvoreniu diskurzu porovnávacích tabuliek a rankingov či zosilneniu úlohy testov v školskej praxi a prispôbeniu vyučovania dopytu po lepších výsledkoch v testoch (väčšia váha na okruhy otázok, ktoré sa budú testovať a priame tréningy na testy).

Diskusie okrem toho ovplyvňujú rôzne ideologické postoje a preferencie. Niektorí tak budú požadovať ochranu hodnôt tradičnej rodiny vo vyučovaní, iní zavádzanie liberálnejších hodnôt. Iným príkladom sú spory o výklad rôznych historických udalostí v učebniciach a pri samotnom vyučovaní (v našom kontexte napríklad spory o výklad obdobia Slovenského štátu). Alebo diskusie o zavádzaní rovnostárskejšej výchovy či, naopak, volanie po umožnení vytvorenia širokého okruhu typov školských zariadení, vrátane drahých a autonómnych súkromných škôl.

Ciele programu

Tieto diskusie potom vytvárajú rôznorodé prostredie s veľkým množstvom vyjadrených názorov či postojov, ktoré sa však často opakujú v mierne pozmenených podobách a navyše často nie sú ukotvené v konkrétnych podtémach. Navyše, diskusie sa často tematicky opakujú a zvyčajne majú neteleologický charakter – teda, opäť sú skôr málo organizovaným vyjadrením názorov, postojov či identít. Cieľom tohto programu je dať slovenskej verejnosti – odbornej, politickej i občianskej angažovanej – k dispozícii dokument, ktorý bude pre ďalšie diskusie referenčný. Zamedzí nahodilému otváraniu diskusií objavovaním „zázračných riešení“ tým, že jedným mieste pomenuje, aké alternatívy k existujúcim mechanizmom máme a aké sú ich plusy či mínusy. Zároveň ukáže fungovanie jednotlivých mechanizmov školstva v ich kontexte a pomenuje, aké kapacity a procesy sú nutné preto, aby sa v školstve mohli udiť jednotlivé zmeny. V tomto zmysle by mal dokument prispieť k radikálnemu zlepšeniu stavu domácich diskusií o školstve a vzdelávaní.

Konečným cieľom programu je potom slúžiť ako ucelený súbor receptov na to, ako domáce školstvo v budúcnosti komplexne zmeniť.

Príloha - Osnova pripravovaného strategického dokumentu Špičkové školstvo

Úvodné slovo.....	2
1. Úvod.....	2
1.1 Ciele a štruktúra dokumentu.....	2
1.2 Tvorba školskej politiky.....	2
1.3 Diskusia o školstve.....	2
2. Základný rámec politiky vzdelávania.....	2
2.1 Povinnosti spoločnosti voči ďalšej generácii – deťom.....	2
2.2 Úloha štátu v školstve a vzdelávaní.....	2
2.3 Školy a školské zariadenia.....	3
2.4 Spolupráca s rodičmi.....	3
2.5 Moderná pedagogika.....	3
3. Základné parametre systému školstva.....	3
3.1 Obsah vzdelávania.....	3
3.1.1 Štátny vzdelávací program.....	3
3.1.2 Kurikulárna politika škôl.....	3
3.1.3 Učebnice a učebné pomôcky.....	3
3.2 Kontrola kvality vzdelávania.....	3
3.2.1 Štátna školská inšpekcia.....	3
3.2.2 Testovanie. Vstupné a výstupné skúšky.....	4
3.3 Riadenie školstva.....	4
3.3.1 Financovanie škôl.....	4
3.3.2 Fungovanie ministerstva.....	4
3.3.3 Organizácie ministerstva.....	4
3.3.4 Regionálna úroveň riadenia.....	4
3.3.5 Zriaďovatelia.....	4
3.3.6 Manažment škôl.....	4
3.3.7 Budovy a materiálne vybavenie škôl.....	4
3.4 Personálna politika.....	4
3.4.1 Platový systém.....	4
3.4.2 Kariérny systém.....	4
3.4.3 Vzdelávanie učiteľov.....	5
3.4.4 Ostatné aspekty personálnej politiky.....	5
3.5 Regulácia školského systému.....	5
3.5.1 Typy a štruktúra škôl.....	5

3.5.1 Typy a štruktúra škôl.....	5
3.5.2 Kompetencie a úlohy škôl.....	5
3.5.3 Sieť škôl.....	5
3.5.4 Ostatné zariadenia.....	5
4. Špecifické aspekty školskej výchovy.....	5
4.1 Pedagogické a didaktické prístupy.....	5
4.2 Kompetencie žiakov.....	5
4.3 Predškolská výchova.....	5
4.4 Vzdelávanie detí zo sociálne a inak znevýhodneného prostredia.....	6
5. Ostatné aspekty fungovania školstva.....	6
5.4 Prepájanie vzdelávania s praxou.....	6
5.5 Podpora žiakov.....	6
5.6 Podpora riaditeľov a učiteľov.....	6
5.7 Priestor školy.....	6
6. Riadenie reforiem.....	6
6.1 Časová postupnosť zmien.....	6
6.2 Manažment zmeny.....	6
6.3 Budúcnosť reforiem.....	6
7. Prílohy.....	6
Príloha	
1 – Poznámka k reforme vysokého školstva.....	6
Príloha	
2 – Problematika odborného vzdelávania, vrátane duálneho vzdelávania.....	7
Príloha	
3 – Školské reformy doma a vo svete.....	7
Príloha	
4 – Zdroje dát a odporúčaná literatúra o domácom a zahraničnom školstve.....	7
Príloha	
5 – Prehľad didaktických a pedagogických teórií a súčasného výskumu.....	7